

"המישוב הכי חשוב"

ניבה ברדה - ראש תחום פדגוגיה מבוססת כתיבה מכון ברנקו וייס

בימים מורכבים אלו עולים יותר ויותר קולות של צוותי הוראה בחיפוש אחר צמצום ודיוק המעשה החינוכי. הן בשל רצון לתת מענה לקשיים לימודיים ורגשיים של תלמידים. והן בשל אילוצי הזמן והמרחב - הלימודים בחלק מהמסגרות עדיין מתקיימים באופן מקוון, שעות הלמידה ותחומי הדעת הנלמדים צומצמו. גם ההוראה בכיתות קטנות לפי קפסולות העלתה את השאלה - על מה מוותרים? מה הכי חשוב שיקרה בכיתות?

לתפיסתנו אם צריך לבחור במשהו בחינוך בכלל ובימים אלו בפרט, יש לבחור במהלכי הוראה שבהם יש ללומדים את אפשרות:

לכתוב על מה שלמדו, לכתוב על איך שהרגישו בהקשרים שונים וחשוב מכל - לקבל משוב משמעותי ומקדם על מה שכתבו.

בתכנית "כתיבה מחוללת הבנה" של מכון ברנקו וייס הפועלת בבתי ספר יסודיים ועל יסודיים, למשוב מקום מרכזי בהנחיה של צוותי ההוראה. לפעמים עוד לפני שנעסוק ב-מה כותבים ואיך כותבים, נעסוק באיך ולשם מה ניתן משוב כתוב לתלמידים.

נמליץ לשלב בשגרת ההוראה לפחות פעם בשבוע - מתן משימת כתיבה לתלמידים בנושאים שונים ומתן משוב כתוב על ידי המורים. **לכל טקסט**. משוב כחלק משגרת ההוראה משמש לתפיסתנו כלי הכרחי להעצמת התלמידים. וליצירת דיאלוג משמעותי בין מורים. ותלמידים.

המשוב הכתוב צריך לתפיסתנו להיות מעין **זרקור** חזק שמטרתו להאיר, להעצים, לחגוג את מה שיש. רק בשלב מאוחר יותר לעסוק במה שחסר או דורש שכלול.

את המשוב הכתוב כדאי לבנות **בתהליך הדרגתי** על פני השנה, השלב הראשון נקרא "שלב ההתנעה". בדבריי כאן אתייחס רק לשלב זה.

למשוב בשלב זה מספר מטרות:

- ✍ לתת תחושה של נְאֻזָּא - תחושה שמישהו קרא את מה שהתלמיד כתב. והתייחס אליו.
- ✍ ליצור עבור התלמידים חוויה חיובית ולהניע תלמידים לכתיבה.
- ✍ להעצים את תחושת המסוגלות האוריינית של הלומדים.

פעמים רבות, אנו מתייחסים לטקסטים שכותבים תלמידים מתוך חיפוש אחר מה שחסר, מה לא מדויק ודרוש דיוק. לתפיסתנו כדי להגיע למטרות שצינו לעיל עלינו לגשת לטקסט כתוב של תלמיד.ה ולפעול באופן שונה.

ראשית, מומלץ לקרוא את הטקסט שכתב התלמיד.ה מתחילתו ועד סופו ולא לסמן בטקסט הערות ושאלות. בזמן הקריאה כדאי לחשוב – **מה יש פה?** (בשונה מ"מה אין?"), מה התלמיד.ה הבין.ה? מה התלמיד התכוון.ה שנבין במה שכתב.ה?

כאן, במסגרת המשוב הכתוב נשהה את השיפוט שלנו לגבי מה חסר בטקסט של הלומד.ת או מה לא מדויק בו ביחס לנלמד בשיעור. בזה נעסוק בשלב מאוחר יותר. בהדרגתיות.

בנוסף, במסגרת המשוב הכתוב לא נתייחס **לשגיאות כתיב**. כדי לאפשר מרחב בטוח לכתיבה ללא חשש מהערות ותיקונים. כדאי לעשות הפרדה בין זמן שבו רוצים לאפשר שטף כתיבה ובנייה של ביטחון לבין זמן שבו נעסוק בלמידה של חוקים ותבניות שיעזרו לתלמידים.ות לשפר את הכתיבה ולצמצם שגיאות כתיב. לרוב, תיקון שגיאות הכתיב על גבי הטקסט של התלמידים לא עוזר לתלמידים.ות לדעת לבד לכתוב נכון וגם מייצר התנגדות וחוסם רגשי לכתיבה.

איך ועל מה נכתוב משוב?

המשוב צריך להיות קצר ומדויק, לא יותר משני משפטים ברורים. משוב ארוך מתיש גם את צוותי ההוראה וגם את התלמידים.ות שלא תמיד קוראים אותו עד תום, או לא מבינים מה רוצים מהם.

במשוב נשתדל להימנע משבח כמו – כל הכבוד! יופי! ובמקום השבח, נפרט מה עשה את הטקסט ראוי לשבח – למשל אם הטקסט משכנע או מצחיק או מרגש, נכתוב במשוב מה עשה אותו כזה.

את המשוב ניתן להתחיל בניסוח של מה הרגישה המורה כנמען.ת כשקראה את הטקסט.

למשל – אהבתי, התרגשתי, עניין אותי לדעת ש... שמחתי לקרוא ש...

עם זאת, חשוב לציין כי המשוב אמור לשקף חווית קריאה אותנטית ולכן, אם המורה לא התרגשה כשקראה את הטקסט של הלומד.ת כדאי שלא לכתוב שהתרגשה.

המסר עבור הלומדים.ות הוא שהמורה שכתבת את המשוב מייצגת עבור התלמיד.ה דוגמה לנמען.ת אפשרית בעולם. כלומר, אם הטקסט שהתלמיד כתב ריגש אותה או שיכנע אותה ייתכן שהטקסט ירגש או ישכנע עוד אנשים בעולם.

אם דימינו את המשוב לזרקור נדמה את עצמנו מחזיקים את הזרקור ביד וכל פעם שנכתוב משוב לתלמידה נאיר עליוה את האור מזווית אחרת. כלומר, נכתוב משוב מסוג אחר.

ישנם סוגים שונים של משובים –

משוב שנוגע בתוכן – במשוב זה נתייחס לרעיונות של התלמידה, האם דרך הכתיבה נראה כי הבין את הנושא הנלמד?, האם הציעה זווית ייחודית לנושא? האם התלמיד סיפר משהו מקורי? וכו'. כדאי במשוב כזה לעשות שימוש במילים של התלמידה כדי לבסס תחושת נראות חזקה יותר.

לדוגמה – *אהבתי את הרעיון שלך ל... בעיקר אהבתי שכתבת ש....*

משוב שנוגע בלומד – משוב זה ישקף מה ניתן ללמוד על הלומדת ממה שכתב. האם בכתיבה ניכר שהתלמידה – יצירתית, בעלת חוש הומור, רגישה, אכפתית וכו'?

לדוגמה – *כתבת גם על הצדדים החיוביים וגם השליליים של הנושא, דבר המעיד על חשיבה בוגרת..*

משוב שנוגע בכתיבה – משוב שמתייחס לאופן הכתיבה, לאיך הטקסט כתוב, איך הוא בנוי. ניתן להתייחס במשוב כזה לשפה, למשלב הלשוני, למבנה הטקסט, למאפייני הסוגה בה הטקסט נכתב ועוד.

לדוגמה – *כתבת את המכתב במשלב גבוה ובשפה שמתאימה למכתב רשמי המבקש לשכנע את הקורא...*

חשוב לציין שמבחינתנו בשלב ההתנעה כדאי לכתוב יותר משובים שעוסקים בתוכן ובלומד מאשר בכתיבה. בעיקר כאשר נושא הטקסט הוא אישי. לעיתים מורים כותבים משוב שמתייחס רק למבנה של הכתיבה או למשלב הלשוני ולא שמים לב שתלמיד כתב טקסט מאוד אישי ושיתף בקושי לדוגמה וכאן יכול להיות פיספוס אדיר בהזדמנות לדיאלוג משמעותי בין תלמידים למורים.

יש תלמידים וות רבים שכתבו מעט מאוד ואחרי שקיבלו מספר משובים חיוביים ומקדמים ברצף, הם נפתחו לכתיבה ונבע מהם. פרץ של הבעה עצמית ורצון לשתף.

חיזוק לדברים אלו הגיע בהודעת טקסט לפני כמה זמן ממורה שעובדת עם נוער בסיכון –

היום בכיתה כשכולם קראו את המשובים, ש' קרא ואמר "וואי, המורה ראיתי שכתבת לי ארוך, חיפשתי את ה'אבל' ואין אבל, איזה כיף!"

ההקפדה לאורך זמן ובעקביות על כתיבת משוואה ש"מה יש בטקסט" מפנה את הלומדים להביע את עצמם בכתב ללא חשש, מקדמת הנעה כלמידה ומעמיקה את הדיאלוג בין התלמידים למורים. בשל כך, גם בימים רגילים ובעיקר בימים אלו יש חשיבות רבה לשים את המשוואה במרכז העשייה החינוכית.

מקורות השראה מומלצים בנושא

- משוואה כתוב – מתוך "נתיבים להוראה משמעותית" – המינהל הפדגוגי משרד החינוך

<https://cms.education.gov.il/NR/ronlyres/5649125F-8DF1-432E-A08F-45E76EA5961C/204158/netivimMashovCatuv.pdf>

- תשעה עקרונות פדגוגיים להוראה משמעותית – עקרון המשוואה – מכון ברנקו וייס

<https://brancoweiss.org.il/article/%D7%A2%D7%A7%D7%A8%D7%95%D7%A0%D7%95%D7%AA-%D7%A4%D7%93%D7%92%D7%95%D7%92%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%9C%D7%94%D7%95%D7%A8%D7%90%D7%94-%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%A2%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%AA/>

- שבעה מפתחות למשוואה אפקטיבי – גרנט וויגינס

<https://brancoweiss.org.il/wp-content/uploads/2017/07/%D7%9E%D7%A9%D7%95%D7%91-%D7%95%D7%99%D7%92%D7%99%D7%A0%D7%A1.pdf>

- הטי פרק 7 על משוואה

<https://brancoweiss.org.il/wp-content/uploads/2017/05/john-hati-teachers-final.pdf>

- משוואה שוטף מקדם למידה טובה

<https://yoramharpaz.com/articles/teaching-and-learning/feedback>

- סרטון "משוואה מקדם למידה" מאיה בוזו-שוורץ, לב לדעת